

Doc. dr. Lara Godec Soršak

SLOVENSKI JEZIK 2

P 8: SLOVNIČNA SESTAVA DVOSTAVČNE POVEDI

I. KAKO NASTANEJO DVOSTAVČNE POVEDI?

- *Dež je zemljo zmehčal, zato je plaz zgrmel v dolino.*
- *Ker je dež zemljo zmehčal, je plaz zgrmel v dolino.*
- *Iščejo planinca, ta se je izgubil tik pod vrhom Stola.*
- *Iščejo planinca, ki se je izgubil tik pod vrhom Stola.*
- *Prosil me je, naj mu pomagam.*

I. KAKO NASTANEJO DVOSTAVČNE POVEDI?

- Dvostavčne povedi nastanejo z _____ dveh povedi, in sicer tako, da
 - z _____ (npr. *zato, ker*) izrazimo _____ med povedma,
 - s _____ (npr. *ta*) ali z _____ (npr. *ki*) izrazimo _____ v dopolnjevalni povedi,
 - _____ drugo poved (= povemo jo s svojimi besedami).

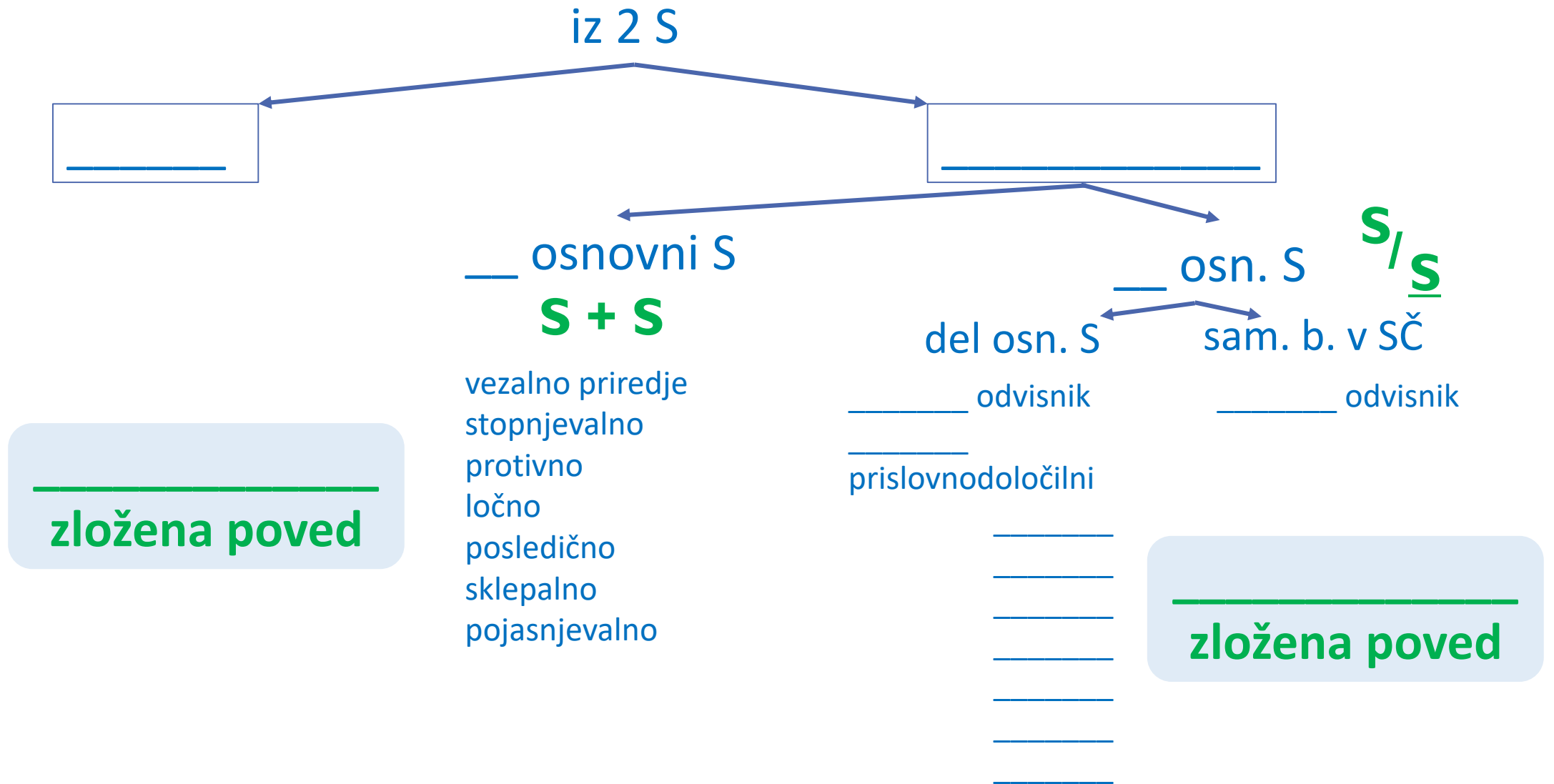
- **V povedih določite osnovni in dopolnjevalni stavek in odgovorite na vprašanja.**

V Sloveniji so ta sistem razvili že pred časom, zato so nas Japonci povabili k sodelovanju.

Japonci so nas že na razstavi v Gradcu pred tremi meseci prosili, naj jim pomagamo pri razvijanju njihovega sistema.

- Kateri dopolnjevalni stavek dopolnjuje cel osnovni stavek?
- S katerim podatkom ga dopolnjuje?
- Ali dopolnjuje dopolnjevalni stavek v drugi povedi cel osnovni stavek ali le del osnovnega stavka?
- Kateri del osnovnega stavka?
- S katerim podatkom ga dopolnjuje?
- Kateri dopolnjevalni stavek je enakovreden osnovnemu stavku?
- Kateri dopolnjevalni stavek je podrejen osnovnemu stavku?
- Katera poved je priredno zložena?
- Katera poved je podredno zložena?

IZ ČESA SESTOJIMO DVOSTAVČNE POVEDI?

VRSTE PRIREDIJ

DOPOLNJEVALNI STAVEK, KI DOPOLNJUJE CEL OSNOVNI STAVEK		VRSTA PRIREDJA
Podatek	Beseda, s katero je izražen podatek	
sočasni/sledeči dogodek	<i>in, pa, ter</i>	
nepričakovani dogodek	<i>ne le/samo – ampak/temveč tudi ne – ne, niti - niti</i>	
izbirna možnost	<i>ali – ali, bodisi – bodisi</i>	
nasprotje	<i>vendar, toda, ampak, pa, a, temveč, marveč</i>	
posledica	<i>zato (tako da)</i>	
sklep	<i>torej</i>	
pojasnilo/dokaz	<i>saj, kajti, namreč, in sicer, tj.</i>	

VRSTE PRIREDIJ

DOPOLNJEVALNI STAVEK, KI DOPOLNJUJE CEL OSNOVNI STAVEK		VRSTA PRIREDJA
Podatek	Vprašanje	
sočasni/sledeči dogodek		vezalno
nepričakovani dogodek		stopnjevalno
izbirna možnost		ločno
nasprotje		protivno
posledica		posledično
sklep		sklepalno
pojasnilo/dokaz		pojasnjevalno

- **S katerim podatkom osnovni stavek dopolnjuje dopolnjevalni stavek? S katero besedo je ta podatek izražen? Določite vrsto priredja.**

Popotnik je dolgo pripovedoval in vsi poslušalci so ga zbrano poslušali.

Otrok se je sam vrnil domov, torej se ni izgubil.

Matej je pripovedoval zanimivo, vendar ga nekaj učencev ni poslušalo.

Ali boste pošiljko plačali ali naj jo vrnemo pošiljatelju?

Obilne deževne padavine so zemljo zmehčale, zato je plaz zgrmel v dolino.

Taki ljudje ne le lažejo, ampak tudi goljufajo.

Te copate so Urškine, saj na njih piše njeno ime.

- **Kaj je prav?**

Ana je jezna, saj so ji ukradli avto.

ALI:

Ana je jezna, ker so ji ukradli avto.

Ana je jezna, saj noče govoriti z mano.

ALI:

Ana je jezna, ker noče govoriti z mano.

Ana je jezna,

Ugotovljeno je/Ve se ...

+ _____

_____?

Zdi se mi/Sodim/Menim ...

+ _____

_____?

_____?

_____?

Ana je jezna,

Veznik: *ker*

→ zaradi:

→ posledično priredje

Vezniki: *saj, kajti, namreč*

**Ana je jezna zaradi molka z mano.*

**Ana noče govoriti z mano, zato je jezna.*

→ sklepalno priredje:

- **Dopolnite.**

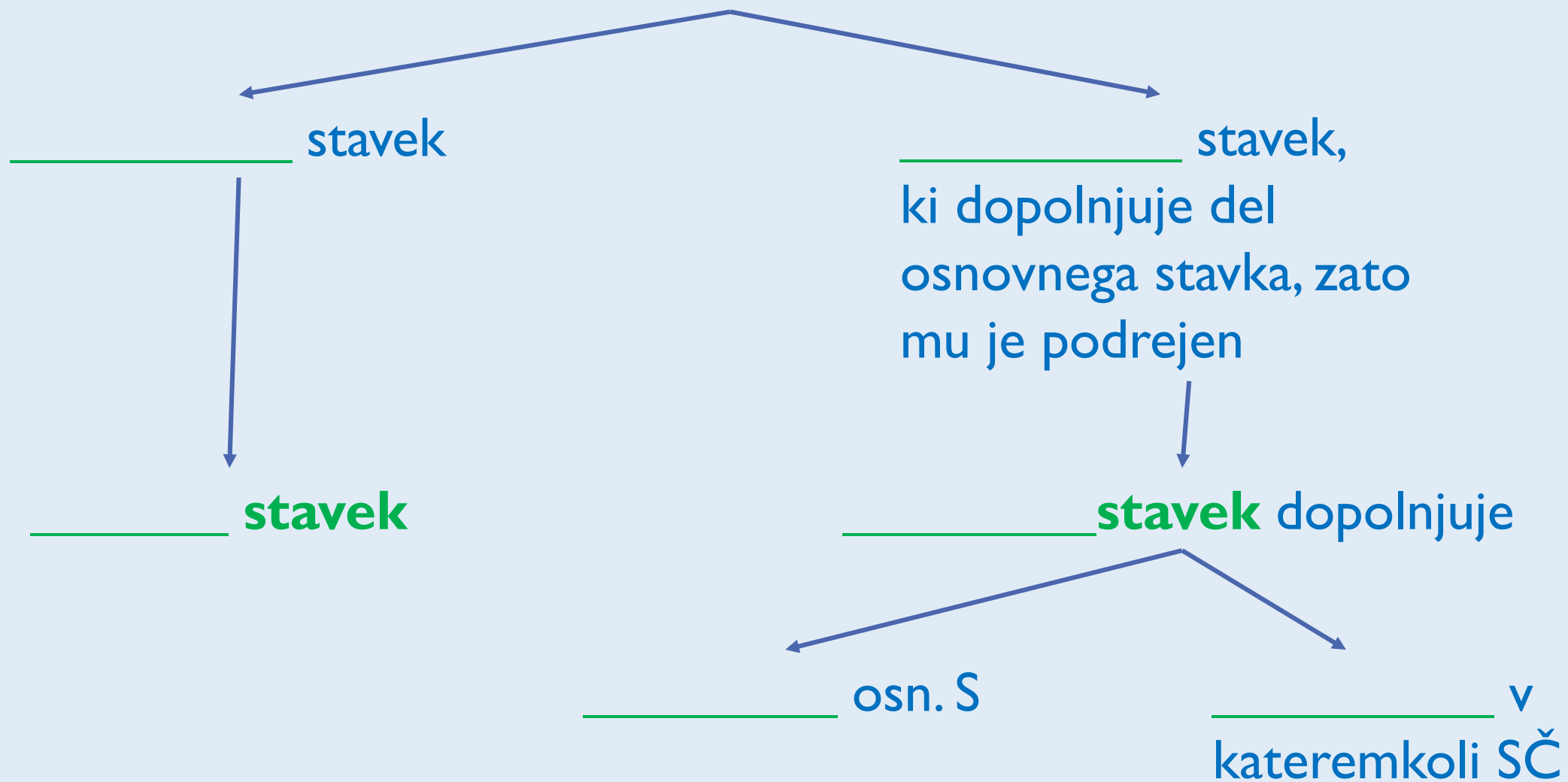
Ozračje se je ohladilo,

- _____ *termometer kaže $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$.*
- _____ *se je ponoči nad naše kraje preselila hladna fronta.*

Test sem pisal dobro,

- *ker* _____
- *saj* _____

PODREDNO ZLOŽENA POVED

VRSTE ODVISNIKOV

ODVISNIK, KI DOPOLNJUJE POVEDEK GLAVNEGA STAVKA		ODVISNIK
Podatek	Beseda, s katero je izražen podatek	
okoliščine dejanja	vezniki oziralni prislov	
vršilec dejanja	oziralni sam. zaimek v I	
prizadeti/prejemnik	oziralni sam. zaimek v R–O	
vsebina dejanja	veznik <i>da</i> členek <i>naj, ali</i> (pog. če)	

VRSTE ODVISNIKOV

ODVISNIK, KI DOPOLNJUJE SAM. B.V SČ		ODVISNIK
Podatek	Beseda, s katero je izražen podatek	
lastnost	oziralni prid. zaimek <i>kakršen, ki/kateri, čigar/katerega, kolikor</i>	
vrsta		
pripadnost		
količina		

- **Za vsak odvisnik določite, kateri del glavnega stavka dopolnjuje, s katerim podatkom ga dopolnjuje in s katero besedo je ta podatek izražen. Povejte vrsto odvisnika.**

- *Veseli me, da si spet zdrav.*
- *Anže mi je povedal, da si zdrav.*
- *Tako hitro sem tekla, ker sem se bala psa.*
- *Ana je končno odpotovala, kamor si je že dolgo želela.*
- *Tone je odšel, ko je vse pojedel.*
- *Seveda bi Novakovi šli v Afriko, če bi jih kdo povabil.*
- *Vaš Jure vedno govori, kot bi rožice sadil.*
- *Naj dvigne roko, kdor se ne strinja s tem predlogom.*

- *Vesna je pohitela, da bi ujela avtobus.*
- *Luka je napisal esej, čeprav ni imel časa.*
- *Za mnenje je vprašal, kogar je srečal na stopnicah.*
- *To veselo novico je sporočil, komur je le mogel.*
- *Ani so podarili kolo, kakršno si je že dolgo želela.*
- *Avtor je zbral nekaj esejev, v katerih je pisal o športu.*
- *Iščemo planinca, čigar nahrbtnik smo našli na Rodici.*
- *Jagod in malin lahko poješ, kolikor hočeš.*

POLOŽAJ ODVISNIKOV

- *Prosil me je, nam mu pomagam.*
- *Če bo deževalo, bomo ostali doma.*
- *Ekipa, ki spremlja olimpijske igre, je tudi danes pripravila sveže novice.*

SESTAVA VEČSTAVČNE POVEDI

- *Rekli so, da se bodo vrnili domov, ko bo ura polnoč.*
- *Čeprav mu ne verjamem, upam, da govori resnico.*
- *Upam, da ste zadovoljni in z veseljem pričakujete njen obisk.*
- *Upam, da ste zdravi, in vas lepo pozdravljam.*
- *Naročili smo avto in doplačali še za dodatno opremo, ki ste nam jo priporočali.*

SESTAVA VEČSTAVČNE POVEDI

- **Vstavite vejice in rešitev utemeljite s stavčno sestavo povedi.**
- *Rekel je da ima sin gripo in da ga ne bo v šolo.*
- *Kadar ste brez moči in vas močno boli glava nas pokličite.*
- *Če bomo upoštevali navodila bomo zadovoljni ugotovili da smo dobro opravili delo.*
- *Pomembno je da si ljudje vzamejo čas in se sprostijo.*

SESTAVA VEČSTAVČNE POVEDI

- **Vstavite vejice in rešitev utemeljite s stavčno sestavo povedi.**
- *Ko smo o tem povprašali anketirance smo dobili odgovore kakršnih sploh nismo pričakovali.*
- *Udeleženci seminarja bodo izvedeli kako se načrtuje kariera kako posameznik izbere zase primeren poklic in kako najde idealno delovno mesto.*
- *Človek je lahko pametnejši od drugega človeka ne more pa biti pametnejši od vseh ljudi.*

DVA NAČINA ZDRUŽEVANJA ENOSTAVČNIH POVEDI V DVOSTAVČNE

1. Prepoznamo logično razmerje med De/... v zaporednih povedih in ga izrazimo z **veznikom**.

*Stemnilo se je **in** Peter je prižgal luč.*

2. V zaporednih povedih prepoznamo ponovljeno besedo in jo zamenjamo z **oziralnim prid. zaimkom**.

*Novakovi so kupili hišo, **ki** je narejena iz lesa.*

I. NAČIN ZDRUŽEVANJA POVEDI

Stemnilo se je. Peter je prižgal luč.

A

z veznikom **in**
Stemnilo se je in
Peter je prižgal luč.

B

z enofunkcijskimi
„časovnimi“ vezniki ali
prislovom
ko, medtem ko, potem
ko, preden
Stemnilo se je, nato Peter je
prižgal luč.
Ko se je stemnilo, je Peter
prižgal luč.

C

z enofunkcijskimi
„nadčasovnimi“
vezniki, npr. **zato, ker**
Stemnilo se je, zato je
Peter prižgal luč.
Ker se je stemnilo, je
Peter prižgal luč.

I. NAČIN ZDRUŽEVANJA POVEDI

A – z veznikom **in**

- Je najosnovnejši, najpreprostejši način.
- Uporabljajo ga mlajši otroci in ljudje s slabo razvito sporazumevalno zmožnostjo.
- Z njim izrazimo le osnovno časovno razmerje = zaporednost ali hkratnost dejanj.

B – ko, medtem ko, potem ko, preden

- Zmožnejši S zna izraziti časovno razmerje tudi z enofunkcijskimi „časovnimi“ vezniki.

Stemnilo se je, nato je Peter prižgal luč.

Ko se je stemnilo, je Peter prižgal luč.

I. NAČIN ZDRUŽEVANJA POVEDI

C – npr. z veznikoma **zato, ker**

- Še zmožnejši S zmore ugotoviti, ali sta zaporedni dejanji med seboj povezani še kako drugače.
- Ta „nadčasovna“ razmerja zna izraziti z enofunkcijskimi vezniki, npr. vzročno-posledično razmerje:

*Stemnilo se je, **zato** je Peter prižgal luč.*

***Ker** se je stemnilo, je Peter prižgal luč.*

2. NAČIN ZDRUŽEVANJA POVEDI

- V zaporednih povedih prepoznamo ponovljeno besedo.
- Zamenjamo jo **z oziralnim pridevniškim zaimkom** in tako tvorimo t. i. določujoče odvisnike:

Novakovi so kupili hišo. Hiša je narejena iz lesa.

*Novakovi so kupili hišo, ki je narejena iz lesa. (! *katera)*

2. NAČIN ZDRUŽEVANJA POVEDI

- To poved lahko pretvarjamo še naprej, in sicer s strnjevanjem prilastkovega odvisnika.

Novakovi so kupili hišo, ki je narejena iz lesa.

→ *Novakovi so kupili hišo, narejeno iz lesa.*

→ *Novakovi so kupili iz lesa narejeno hišo.*

→ *Novakovi so kupili hišo iz lesa.*

→ *Novakovi so kupili leseno hišo.*

PRAVI PRILASTKOV ODVISNIK

Dokaz, da gre za **pravi prilastkov odvisnik**:

1. lahko ga **strnemo v polstavek**

2. polstavek lahko **pretvorimo v levi/desni prilastek**

NEPRAVI PRILASTKOV ODVISNIK

Nagrado je prejel Janez Novak. Janez Novak se je za nagrado zahvalil.

→ **Nagrado je prejel Janez Novak, ki se je zanjo zahvalil.* **X**

→ *Nagrado je prejel Janez Novak in se (nato) zanjo zahvalil.* ✓

Če druga poved vsebuje podatek o prihodnji značilnosti, učinku ... ponovljene prvine iz prve povedi ali o zaporednem dejanju, **ne smemo** druge povedi pretvoriti v prilastkov odvisnik.

(NE)PRAVI KRAJEVNI ODVISNIK

Medvode ležijo, kjer se stekata Sava in Sora.

Vstopila je v sobo, kjer je ležala babica.

Vstopila je v sobo, kjer se je pogovorila z babico.

Ali je prav?

- *Avto je povozil psa, ki je obležal na cesti.*
- *Prenočili smo v planinski koči, kjer je bil oskrbnik moj stric.*
- *Prenočili smo v planinski koči, kjer smo zjutraj srečali znance iz Ljubljane.*

VIRI IN LITERATURA

- Ahačič, K. (2017). *Slovnica na kvadrat*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Križaj, M., idr. (2020). *Na pragu besedila 3 – izdaja s plusom. Učbenik za slovenski jezik v 3. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Križaj, M., in Bešter Turk, M. (2018). *Jezikovni pouk: čemu, kaj in kako?*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Toporišič, J. (2000). *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- *Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina*. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.